

การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก
ตำบลห้วยยู อำเภอนาคู จังหวัดชัยนาท โดยกระบวนการมีส่วนร่วม
และการสื่อสารชุมชน

วรวิทย์ ภักดีบุรุษ *

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

วันที่รับบทความ 27 มกราคม พ.ศ.2563

วันที่แก้ไขบทความ 16 มีนาคม พ.ศ.2563

วันที่ตอบรับบทความ 23 มีนาคม พ.ศ.2563

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาศักยภาพและประสิทธิภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยยู อำเภอนาคู จังหวัดชัยนาท 2. ศึกษาศักยภาพของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยยู อำเภอนาคู จังหวัดชัยนาท ที่ส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนให้มีประสิทธิภาพ การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น แนวทางการศึกษาวิจัยเป็นการบูรณาการในระดับชุมชนหรือพื้นที่ โดยเน้น “กระบวนการมีส่วนร่วม” และ “การสื่อสารชุมชน”

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาศักยภาพและประสิทธิภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยยู อำเภอนาคู จังหวัดชัยนาท ได้แก่ ปัจจัยด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชน ปัจจัยด้านการเข้าถึงชุมชน ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ปัจจัยด้านความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว และปัจจัยด้านการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน 2) ศักยภาพของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยยู อำเภอนาคู จังหวัดชัยนาท ที่ส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนให้มีประสิทธิภาพ คือ ศักยภาพด้านทรัพยากรทางการเกษตรของชุมชน ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้ทางการเกษตร การทำการเกษตรปลอดภัย และผลิตภัณฑ์ชุมชนอันเนื่องมาจากการทำการเกษตร

ส่วนศักยภาพที่ควรได้รับการพัฒนาเพื่อให้สามารถจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนให้มีประสิทธิภาพ ได้แก่ ด้านการเข้าถึงทรัพยากรท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว และด้านการจัดการการท่องเที่ยว ทั้งนี้กระบวนการมีส่วนร่วมและการสื่อสารสองทางในชุมชนระหว่างนักวิจัยกับชาวบ้านในท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในฐานะ “กลไก” ที่มีผลต่อกระบวนการวิจัยตั้งแต่ต้นจนกระทั่งสิ้นสุด

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวโดยชุมชน, กระบวนการมีส่วนร่วม, การสื่อสารชุมชน

The Development of Community-Based Agro Tourism Potential of Ban Don Sak, Huai Ngu Subdistrict, Hankha District, Chai Nat Province via Participation Processes and Community Communication

Worawudh Phakdiburut *

Faculty of Management Science, Chandrakasem Rajabhat University

Received 27 January 2020

Received in revised 16 March 2020

Accepted 23 March 2020

Abstract

The purposes of this research are to 1) analyze factors affecting the development of potential and efficiency of agricultural tourism management by the community of Ban Don Sak, Huai Ngu Subdistrict, Hankha District, Chai Nat Province 2) study the potential of Ban Don Sak, Huai Ngu Subdistrict, Hankha District, Chai Nat Province for the agricultural tourism management by the community to be effective. This research is Community Based Research (CBR). The process of research is integrated at the community or area level (community/ area - based approach) with emphasis on "participation process" and "community communication".

The research found that 1) factors affecting the development of the potential and efficiency of agricultural tourism management by the community of Don Sak Village, Huai Ngu Sub-district, Hankha District, Chai Nat Province, including the factors of community tourism resources community, access factors, facilities factor The factor of being able to accommodate tourists and the factors of community tourism management 2) The potential of Don Sak Village, Huai Ngu Subdistrict, Hankha District, Chai Nat Province, which affects the agricultural tourism management by the community to be effective, including the agricultural resource potential of the community: an agricultural learning center, safe farming, and agricultural community products.

The potential that should be developed to be able to manage tourism by agricultural communities to be effective, including a) access to tourism resources b) facilities c) ability to accommodate tourists, and d) tourism management. In this regard, the process of participation and two-way communication in the community between researchers and local villagers plays an important role as a "mechanism" affecting the research process from the beginning to the end.

Keywords: Development of Community-Based Agro Tourism Potential, Community-Based Tourism, Participation Processes, Community Communication

บทนำ

การพัฒนาชุมชนเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนที่ดำเนินงานโดยชุมชนเพื่อผลประโยชน์ต่อชุมชน มีความสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ทั้งนี้การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นวิธีการหนึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนซึ่งจะก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน (พจนา สวนศรี, 2546) ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560-2564 ที่ให้ความสำคัญกับชุมชน สนับสนุนให้ภาคประชาชนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวในบริบทที่เหมาะสม โดยเฉพาะการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน ท้องถิ่นผ่านกระบวนการจัดทำแผนและขับเคลื่อนแผนพัฒนาระดับชุมชน โดยต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์หรือฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งส่งเสริมสิทธิการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐและชุมชนในการอนุรักษ์และส่งเสริมการตระหนักรู้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ตลอดจนความหลากหลายทางชีวภาพที่มีความสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่ายภาคประชาชนเจ้าของพื้นที่จะช่วยเพิ่มเอกลักษณ์และความเป็นไทยให้แก่ประสบการณ์การท่องเที่ยว และเป็นการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่ประชาชนอย่างแท้จริง (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2560) เกิดการท่องเที่ยวที่เรียกว่า “การท่องเที่ยวโดยชุมชน” (Community-Based Tourism : CBT) ซึ่งเป็นทางเลือกในการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามำกำหนดทิศทางของการท่องเที่ยว มีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถและบทบาทสำคัญในการปฏิบัติตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน จนกระทั่งการสรุปบทเรียน มุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลาน และเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น โดยคำนึงถึงศักยภาพที่สามารถรองรับการท่องเที่ยวเป็นสำคัญ การดำเนินงานจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ของชุมชน และเพื่อชุมชน เป็นความพยายามของชุมชนเองที่จะสร้างอัตลักษณ์ด้านการท่องเที่ยว (Tourism identity) ให้กับพื้นที่ทางสังคมของชุมชนที่มีผู้มาท่องเที่ยว (สินธุ์ สโรบล, 2561) ทั้งนี้การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการท่องเที่ยวที่สร้างการมีส่วนร่วมให้แก่ชุมชน สนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสร้างรายได้แก่ชุมชนอีกด้วย (พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจด์, 2556)

ในจังหวัดชัยนาท บ้านดอนซาก หมู่ที่ 6 ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา ถือเป็นชุมชนหนึ่งที่สามารถนำมาเป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ บ้านดอนซากเป็นหมู่บ้านหนึ่งที่สามารถจัดการท่องเที่ยวชุมชนได้ เป็น “หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง” ตามการพัฒนาของภาครัฐ ซึ่งมีความจำเป็นในการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนให้มีความเข้มแข็ง สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาประเทศของรัฐบาลที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวหลักเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งนำไปสู่การสนับสนุนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจและส่งเสริมชุมชนให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

จุดเด่นที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ บ้านดอนซากเป็นหมู่บ้านใน “ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี” ของกรมการพัฒนาชุมชน โดยอำเภอหันคาได้คัดเลือกหมู่บ้านดอนซากให้เป็นหนึ่งในโครงการดังกล่าว ศักยภาพของหมู่บ้านดอนซากจึงสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ โดยพิจารณาในด้านเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ทั้งนี้เอกลักษณ์ของบ้านดอนซาก คือ การทำนาดีตาราง และมีทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน ซึ่งสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชม อย่างไรก็ตาม บ้านดอนซากยังขาดการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวด้านอื่น ๆ และประสบปัญหาด้านการพัฒนาศักยภาพให้มีความพร้อมต่อการพัฒนาชุมชนให้มีรายได้เพียงพอต่อการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง อาทิ เส้นทางการเดินทางเข้าถึงชุมชน สิ่งอำนวยความสะดวกภายในชุมชน การจัดสร้างบ้านพักหรือที่พักแรมภายในชุมชน เป็นต้น ซึ่งควรแก่การศึกษาวิจัยเพื่อให้สามารถค้นพบแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้มีความพร้อมต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมและการสื่อสารของชุมชนซึ่งจะมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนบ้านดอนซาก อาทิ การเตรียมความพร้อมภายในชุมชน การจัดการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกต่อการท่องเที่ยวของชุมชนที่เอื้อต่อการบริการด้านการท่องเที่ยวแก่ผู้มาท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว เป็นต้น การดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนควรมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมและการสื่อสารเพื่อทำความเข้าใจร่วมกันในชุมชนเพื่อให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของปัญหาร่วมกัน การแสวงหาแนวทางการทำงานร่วมกัน โดยการร่วมกันวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาศักยภาพและประสิทธิภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ซึ่งเกิดจากการร่วมกันคิดและร่วมกันปฏิบัติโดยคนในชุมชนเองและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดปัญหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัยในประเด็นดังกล่าว

การดำเนินการวิจัยในรูปแบบการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community Based Research) มีบทบาทสำคัญต่อการขับเคลื่อนกระบวนการดำเนินงานด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมและการสื่อสารชุมชน (Community communication) (ปาริชาติ สถาปิตานนท์และคณะ, 2549) ซึ่งมีความสำคัญอย่างมากในการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนหรือคนในท้องถิ่นเป็นหลัก (กาญจนา แก้วเทพ และคณะ, 2543) และที่สำคัญที่สุด คือ การดำเนินการวิจัยเพื่อเสริมสร้างความตระหนักและเห็นความสำคัญของท้องถิ่นตนเอง อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้มีประสิทธิภาพโดยอาศัยการมีส่วนร่วมและการสื่อสารชุมชนซึ่งจะมีบทบาทสำคัญในฐานะ “กลไก” ในการขับเคลื่อนกระบวนการดังกล่าว

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community Based Research : CBR) มีความสำคัญต่อการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น (สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 2562) เพื่อการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอนาคู จังหวัดชัยนาท ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมและการสื่อสารชุมชนซึ่งจะมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนที่มุ่งเน้นให้ชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิจัยทั้งกระบวนการ โดยอาศัยปัญหาของชุมชนเป็นฐานการพัฒนาให้มีศักยภาพที่สูงขึ้นซึ่งจะเอื้อต่อการส่งเสริมรายได้อันเกิดจากการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนให้เกิดแก่ชุมชนและการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้มีความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาศักยภาพและประสิทธิภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอนาคู จังหวัดชัยนาท
2. เพื่อศึกษาศักยภาพของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอนาคู จังหวัดชัยนาทที่ส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนให้มีประสิทธิภาพ

คำถามนำการวิจัย

1. ปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการพัฒนาศักยภาพและประสิทธิภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอนาคู จังหวัดชัยนาท
2. ศักยภาพของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอนาคู จังหวัดชัยนาทที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนให้มีประสิทธิภาพเป็นอย่างไรบ้าง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนเพื่อให้เห็นแนวทางการดำเนินงานวิจัยที่มีประสิทธิภาพ การวิจัยครั้งนี้จึงมีการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นรูปธรรม สามารถพึ่งพาตนเองได้โดยอยู่บนพื้นฐานของความพอเพียง การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Base Tourism) คือ การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาท

เป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน โดยเป็นการดำเนินงานที่ครอบคลุมใน 5 มิติพร้อมกัน ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยมีชุมชนเป็นเจ้าของและมีส่วนในการจัดการท่องเที่ยว (วีระพล ทองมา, 2560)

2. ศักยภาพด้านการท่องเที่ยว

ศักยภาพของชุมชนที่จะสร้างให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวมาสู่ชุมชน ศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นฐาน ได้แก่ ศักยภาพด้านทรัพยากรท่องเที่ยว ด้านการเข้าถึงชุมชนและทรัพยากรท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว และด้านการจัดการการท่องเที่ยว (นัชชัย ทุนผล และคณะ, 2543) ศักยภาพของชุมชนที่จะสร้างให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว ชุมชนจะต้องมีศักยภาพในด้านต่าง ๆ นอกจากนั้นชุมชนจะต้องมีการเข้าถึงที่สะดวก มีเส้นทางที่เข้าถึงได้ง่าย และเส้นทางเชื่อมต่อกับทรัพยากรบริเวณใกล้เคียงด้วย ซึ่งสิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชนที่จะต้องมีการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว อาทิ ที่พักแรม ร้านค้า ร้านอาหาร รวมไปถึงระบบไฟฟ้า ประปา และการรักษาความปลอดภัย ชุมชนเองจะต้องทราบดีว่าสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้มากน้อยเพียงใดตามศักยภาพที่มีอยู่ เพื่อไม่ให้เกิดการทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือทำลายอัตลักษณ์ของชุมชน ที่สำคัญชุมชนต้องมีการจัดการการท่องเที่ยวโดยคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน ร่วมกันตัดสินใจ ช่วยกันวางแผนการดำเนินงาน หรือการจัดรูปแบบโปรแกรมการท่องเที่ยว เป็นต้น (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548)

3. การท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวทางธรรมชาติประเภทหนึ่งที่มีมุ่งเน้นนำเกษตรกรรม ผลผลิตทางการเกษตร และทรัพยากรทางธรรมชาติมาเป็นปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดประโยชน์สำหรับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยววิถีชีวิตและวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการเกษตรที่เป็นวิถีชีวิตหลักของสังคมไทย (ดชนี เอมพันธุ์, 2544) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการท่องเที่ยวที่นำเอาทรัพยากรทางการเกษตรที่มีอยู่ ทั้งสภาพที่ดิน แหล่งน้ำ ทัศนียภาพทางการเกษตร ผลผลิตที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมการเกษตร รวมทั้งองค์ความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่ มาทำให้เกิดประโยชน์ในด้านการเรียนรู้ ก่อให้เกิดรายได้ต่อชุมชน ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อตัวเกษตรกรเอง ทั้งนี้แบ่งตามกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เกิดขึ้น ได้แก่ การท่องเที่ยวระยะสั้น การพักค้างแรมในชุมชน (Homestay) และการเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน การอบรมให้ความรู้ทางการเกษตรและภูมิปัญญาชาวบ้าน รวมทั้งมีการจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ชุมชนให้แก่นักท่องเที่ยว เป็นต้น ซึ่งเป็นกิจกรรมในพื้นที่ที่เป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่จะนำเสนอต่อนักท่องเที่ยว

4. งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นวิธีการวิจัยหลักของงานวิจัยนี้ จึงต้องนำแนวคิดมาทบทวนด้วย กล่าวคือ “งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หรือ CBR มาจากคำว่า Community Based Research ขั้นตอนของการดำเนินการวิจัยเป็นการบูรณาการในระดับชุมชนหรือพื้นที่ (Community/Area - Based Approach) เพื่อให้เกิดการดำเนินงานวิจัยตามแนวทางที่เรียกว่า เป็นการวิจัยจากล่างขึ้นบน โดยเน้น “กระบวนการมีส่วนร่วม” (สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 2562) การพัฒนาโจทย์วิจัยในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นตัวกำหนดว่างานวิจัยชิ้นนั้นจะเกิดขึ้นได้หรือไม่ เมื่อทำแล้วจะมีขอบเขตเพียงใด มีทิศทางอย่างไร เกิดผลกระทบอะไร เป็นต้น ดังนั้น งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นซึ่งมีเป้าหมายอยู่ที่ผู้รับประโยชน์โดยตรงจากงานวิจัย คือ ชาวบ้านในชุมชน โดยในเบื้องต้นได้มีการกำหนดฐานคิดและวิธีคิดเป็นหลักการกำกับไว้อย่างน้อย 4 ประการ ได้แก่ โจทย์วิจัยต้องมาจากปัญหาความต้องการของชุมชน โจทย์วิจัยนั้นต้องมีความเป็นไปได้ที่จะประสบผลสำเร็จ โจทย์วิจัยต้องยกระดับทักษะการแก้ปัญหาของชาวบ้านผ่านการศึกษาค้นคว้าข้อมูล และทุกคนที่เข้าร่วมมีความเข้าใจต่อโจทย์วิจัยอย่างชัดเจน

นอกจากนั้น ยังได้ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้งเชิงเกษตรและด้านอื่น ๆ อาทิ นพรัตน์ ศุทธิถิกล (2555) ศึกษาแบบการจัดการตลาดน้ำเพื่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชน ปรียาภรณ์ รัตนพงษ์ (2556) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนรอบตลาดน้ำคลองลัดมะยม เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร สุจิตราภรณ์ จุสปาโล (2558) ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนบ้านบางเหริ่งใต้ อำเภอกวนเนียง จังหวัดสงขลา ศรัณญา ศรีทอง (2559) ศึกษาการพัฒนาแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน ดาริยา บินดุสะ และและเอมอร อ่าวสกุล (2561) ศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนและธรรมชาติเพื่อพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เป็นต้น ทำให้ค้นพบช่องว่างทางการวิจัยที่สามารถศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนในพื้นที่ของจังหวัดชัยนาท คือ บ้านดอนซาก หมู่ 6 ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ยังไม่มีผู้ใดศึกษาวิจัยในประเด็นดังกล่าวและเป็นพื้นที่ที่ยังมีปัญหาด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนให้มีประสิทธิภาพ จึงควรแก่การศึกษาวิจัยในครั้งนี้

การทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ศักยภาพด้านการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการทบทวนแนวความคิดและทฤษฎีเพื่อที่จะใช้เป็นแนวทางในการวิจัย โดยงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นดังกล่าวแล้วซึ่งเป็นวิธีการศึกษาวิจัยรูปแบบหนึ่งที่จะช่วยตอบโจทย์การวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก หมู่ 6 ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท

วิธีดำเนินการวิจัย

ระเบียบวิธีการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ในรูปแบบงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community Based Research : CBR) แนวทางการศึกษาเป็นการบูรณาการในระดับชุมชน เพื่อให้เกิดการดำเนินงานวิจัยตามแนวทางที่เรียกว่าเป็นการวิจัยจาก “ฐานราก ขึ้นสู่ข้างบน” หรือ “จากล่างขึ้นบน” ให้ความสำคัญกับปัญหาของพื้นที่เป้าหมายหนึ่ง ๆ เป็นหลัก โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างนักวิจัยกับชาวบ้านในท้องถิ่นที่มีต่อกระบวนการวิจัยตั้งแต่การพัฒนาโจทย์วิจัย การกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การประชุมเชิงปฏิบัติการ การวิเคราะห์ข้อมูล การตัดสินใจและแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการถอดบทเรียนจากการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ใหม่ ผ่านกระบวนการปฏิบัติร่วมกันของชุมชนหรือท้องถิ่นที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา ถือเป็นงานของคนท้องถิ่นเพื่อคนท้องถิ่น เน้นการร่วมกันทำวิจัยของชาวบ้านซึ่งเป็นเจ้าของปัญหาเอง เป็นผู้ปฏิบัติการลงมือทำวิจัยด้วยตนเองเพื่อแก้ไขปัญหา ทั้งนี้ ตั้งแต่การหาประเด็นปัญหาในชุมชน เป็นโจทย์ที่ต้องหาคำตอบและทางออกโดยคนในชุมชนเอง โดยในที่นี้ ชุมชนท้องถิ่นเป้าหมายหลัก คือ บ้านดอนซาก หมู่ 6 ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท

การดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นซึ่งมีเป้าหมายอยู่ที่ผู้รับประโยชน์โดยตรงจากงานวิจัย คือ ชาวบ้านในชุมชน ได้แก่ บ้านดอนซาก หมู่ 6 ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท การดำเนินงานมี 3 ช่วง คือ 1) ช่วงการเตรียมตัวก่อนลงชุมชน 2) ช่วงการจัดเวทีกับชุมชน และ 3) ช่วงหลังการจัดเวทีกับชุมชน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

บ้านดอนซาก หมู่ 6 ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท มีจำนวนประชากรทั้งหมด 500 คน กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) มีจำนวน 15 คน ประกอบด้วย แกนนำชุมชน จำนวน 2 คน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านและรองผู้ใหญ่บ้าน ชาวบ้านดอนซาก จำนวน 10 คน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 3 คน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ เป็นผู้ที่อยู่อาศัยในบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท และ/หรือมีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการชุมชนบ้านดอนซาก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์และแบบประเมินศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. แบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือการวิจัยซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยมีแนวคำถามของการวิจัยเพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาศักยภาพและประสิทธิภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยยู อำเภอนาคู จังหวัดชัยนาท และศึกษาศักยภาพของบ้านดอนซากที่ส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน โดยมีคำถามในประเด็นที่เกี่ยวกับทรัพยากรการจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชน จุดแข็งที่เป็นปัจจัยสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน การดำเนินงานเพื่อพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวชุมชนของบ้านดอนซาก ตลอดจนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก หมู่ 6 ตำบลห้วยยู อำเภอนาคู จังหวัดชัยนาทให้มีประสิทธิภาพ

2. แบบประเมินศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน แบบประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนนี้เป็นเครื่องมือการวิจัยที่ใช้ร่วมกับแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและจัดทำขึ้นเป็นแบบประเมินศักยภาพ เพื่อศึกษาสถานะปัจจุบันเกี่ยวกับศักยภาพด้านการท่องเที่ยวชุมชนของบ้านดอนซาก หมู่ 6 ตำบลห้วยยู อำเภอนาคู จังหวัดชัยนาท และวิเคราะห์ระดับศักยภาพว่าอยู่ในระดับใด โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญและผู้วิจัยร่วมกันประเมินศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก เพื่อให้ได้ผลการวิจัยตามสภาพที่เป็นจริง

ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

ขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย มีดังนี้

1. ขั้นการค้นหาศักยภาพและปัญหาของชุมชน
2. ขั้นการวางแผนปฏิบัติงานวิจัย
3. ขั้นดำเนินการวิจัย
4. ขั้นการสร้างความตระหนักแก่ชุมชน
5. ขั้นกำหนดรูปแบบการจัดการด้านการท่องเที่ยวชุมชนของชุมชนบ้านดอนซาก ตำบลห้วยยู อำเภอนาคู จังหวัดชัยนาท
6. ขั้นตอนการสรุปและถอดบทเรียน และการเขียนเป็นรายงานการวิจัย

ในแต่ละขั้นตอน มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ตาราง 1 ขั้นตอนการวิจัย

ขั้นตอน	วิธีการ
1. ขั้น การ ค้น ห าศักยภาพ และปัญหาของชุมชน	ในขั้นนี้นักวิจัยกำหนดพื้นที่หรืออาณาบริเวณที่จะดำเนินการวิจัย คือ บ้านดอนซาก ตำบลห้วยยูง อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท โดยการค้นพบปัญหา การประเมินศักยภาพที่มีต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน จากการศึกษาพื้นที่ชุมชนบ้านดอนซาก ตำบลห้วยยูง อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ได้ทราบถึงลักษณะทางกายภาพ และสภาพชุมชนบ้านดอนซาก ซึ่งพบว่า เป็นชุมชนที่มีทรัพยากรชุมชนที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพทางในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการทำเกษตรกรรมและการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง มีจุดเด่นที่สามารถพัฒนาศักยภาพเพื่อนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนดังนี้ 1. การท่องเที่ยวโดยชุมชน 2. การท่องเที่ยวเชิงเกษตร 3. การทำนาดีตาราง /สะพานไม้ไผ่ที่ทอดยาวเข้าไปในนาข้าว 4. โครงการ “ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี” ของกรมการพัฒนาชุมชน 5. ค้างคาวแม่ไก่จำนวนมากที่ออกหากินในเวลาใกล้ค่ำ 6. แหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ “ปายางนา” 7. อาหารการกินของชุมชน 7.1 ต้มหัวปลาเค็มผักบั้ง 7.2 ขนมหวานโบราณ ได้แก่ ขนมปั้ง, ขนมหม้อแกงโบราณ, ขนมบ้าบิ่นมะพร้าวอ่อน 7.3 น้ำตะไคร้ใบเตย โดยสรุปผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านดอนซากที่สามารถพัฒนาศักยภาพเพื่อจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวในกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชนมี 10 ชนิด ได้แก่ 1. ข้าวกล้อง กข 43 2. ข้าวกล้องหอมมะลิ 3. ไข่เค็มใบเตย 4. ผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา – สายรัด, ตะกร้า

ตาราง 1 ขั้นตอนการวิจัย (ต่อ)

ขั้นตอน	วิธีการ
	- ตะกร้าด้ายประติษฐ์ - น้ำตะไคร้ใบเตย - ข้าวปุ้นมะพร้าวอ่อน - ส้มโอขาวแตงกวา - สมุนไพรแห้ง – แก่นฝาง, เถาวัลย์เปรียง, กระชายดำ และอื่นๆ - แย้มกระเจียว มีการทบทวนการจัดการท่องเที่ยวของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ในด้านจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคต่าง ๆ ของการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมาเพื่อจะนำไปสู่ขั้นตอนของการปฏิบัติการวิจัยต่อไป
2. ขั้นตอนการวางแผนปฏิบัติงานวิจัย	ในขั้นตอนการวางแผนปฏิบัติงานวิจัยมีการดำเนินงาน ดังนี้ - การกำหนดทีมวิจัย โดยการกำหนดผู้ที่มีบทบาททางการวิจัย คือ หัวหน้าโครงการวิจัยและผู้ร่วมวิจัย ตลอดจนผู้ช่วยวิจัยที่จะร่วมดำเนินงานวิจัยการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท โดยกระบวนการมีส่วนร่วมและการสื่อสารชุมชน - การเตรียมสร้างเครื่องมือวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์และแบบประเมินศักยภาพในการเก็บข้อมูลในพื้นที่เป้าหมาย - การเตรียมความพร้อมของทีมวิจัยก่อนลงพื้นที่เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. ขั้นตอนดำเนินการวิจัย	ขั้นตอนการวิจัย เป็นการลงปฏิบัติงานวิจัยภาคสนาม ด้วยการเข้าสู่พื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลในชุมชนด้วยวิธีดังต่อไปนี้ - การประชุมเชิงปฏิบัติการกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ - การสนทนากลุ่ม (focus group) กับชาวบ้าน - การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ตารางที่ 1 ขั้นตอนการวิจัย (ต่อ)

ขั้นตอน	วิธีการ
4. ขั้นการสร้าง ความตระหนักแก่ ชุมชน	ขั้นตอนนี้เป็นการดำเนินงานเพื่อการติดตามและตรวจสอบผลการวิจัยให้ครบถ้วนเพื่อสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการวิจัยให้แก่คนในชุมชนบ้านดอนซาก โดยหากพบว่า ข้อมูลที่ได้มายังไม่ครบถ้วน หรือมีส่วนใดที่จะต้องเก็บข้อมูลเพิ่มเติม ทีมนักวิจัยจะลงพื้นที่ติดตามและตรวจสอบข้อมูลให้ครบถ้วนสมบูรณ์ เพื่อการนำข้อมูลการวิจัยมาวิเคราะห์ต่อไป ทั้งนี้ในขั้นตอนนี้ นักวิจัยจะเข้ามีส่วนร่วมด้วยการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานวิจัยและประเมินว่าผลที่เกิดขึ้นเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ เป็นต้น และคนในชุมชนได้เข้าร่วมและรับรู้ถึงการปรับเปลี่ยนการปฏิบัติงานวิจัยตามวัตถุประสงค์หลักของการวิจัย รวมทั้งให้ข้อมูลย้อนกลับที่สะท้อนถึงความสำเร็จของการดำเนินการวิจัย
5. ขั้นกำหนดรูปแบบ การ จัด การ ด้าน การท่องเที่ยวชุมชน ของชุมชนบ้านดอน ซาก ตำบล ห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัด ชัยนาท	หัวหน้าโครงการวิจัยและทีมงานดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยขั้นตอนนี้ นักวิจัยจะดำเนินการวิเคราะห์ผลการวิจัย และเรียบเรียงเป็นรายงานการวิจัยออกเผยแพร่ นักวิจัยและชาวบ้านมีส่วนร่วมด้วยการรับทราบและตรวจสอบประเมินผลการวิจัยว่าประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไรบ้าง โดยชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมด้วยการให้ข้อมูลย้อนกลับต่อผลของการวิจัยว่า ฟังพอใจ สอดคล้องตามความเป็นจริง และได้ผลตามที่คาดหวังไว้หรือไม่ และแสดงความคิดเห็นอื่นประกอบข้อมูลด้วยว่าเพราะเหตุใด โดยมีองค์ประกอบต่อไปนี้ 1. องค์ประกอบของการท่องเที่ยว 2. การจัดการการท่องเที่ยว 3. การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยว 4. การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 5. การพัฒนารูปแบบเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชน 6. การจัดการที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวก 7. มัคคุเทศก์ท้องถิ่น

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ขั้นตอน	วิธีการ
6. ขั้นตอนการสรุปและถอดบทเรียน / การเขียนเป็นรายงานการวิจัย	ขั้นตอนนี้ หัวหน้าโครงการวิจัยและทีมนักวิจัยดำเนินการสรุปและถอดบทเรียนที่ได้จากการลงพื้นที่ปฏิบัติการวิจัย และผ่านการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการสรุปบทเรียนที่ได้รับอย่างเป็นระบบ และเขียนเป็นรายงานผลการวิจัย

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาศักยภาพและประสิทธิภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท

จากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาศักยภาพและประสิทธิภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงเกษตร บ้านดอนซากพบว่า มีปัจจัยหลายประการที่มีผลต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนของบ้านดอนซากให้มีประสิทธิภาพดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชน

ปัจจัยด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาทมีทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงเกษตร วิธีชีวิตและการประกอบอาชีพทางการเกษตร ซึ่งสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงการท่องเที่ยวทางการเกษตรได้ โดยอาชีพของคนในชุมชน คือ การทำนา ซึ่งมีความโดดเด่น คือ การทำนาดีตาราง อย่างไรก็ตาม หมู่บ้านนี้ไม่มีความหลากหลายของทรัพยากรการท่องเที่ยว อาทิ ป่าไม้ ภูเขา น้ำตก เป็นต้น รวมทั้งความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชุมชน ส่วนโอกาส คือ หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนชุมชนด้านการท่องเที่ยว เช่น มีการจัดทำเป็น “ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี” เป็นต้น แต่ก็มีอุปสรรค คือ ขาดความต่อเนื่องในการให้การสนับสนุนและส่งเสริมอาชีพของคนในชุมชนให้เป็นที่รู้จักในรูปแบบของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2. ปัจจัยด้านการเข้าถึงชุมชน

ปัจจัยด้านการเข้าถึงชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ยังคงมีจุดอ่อน คือ เส้นทางเข้าสู่ชุมชน ยังเข้าถึงได้ยาก อย่างไรก็ตาม ยังคงมีโอกาส คือ การเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวกับถนนสายหลักและกับแหล่งท่องเที่ยวสำคัญอื่น ๆ แต่ยังมีอุปสรรค คือ ยังขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในการทำป้ายบอกทางเข้าหมู่บ้านดอนซาก

3. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมความสะดวก

ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมความสะดวกต่าง ๆ ของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาทยังคงมีจุดแข็ง คือ มีระบบไฟฟ้า ประปา และระบบสาธารณสุขปกคลุมในหมู่บ้าน และมีการจัดสร้างห้องน้ำสาธารณะไว้รองรับนักท่องเที่ยว

4. ปัจจัยด้านความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว

ปัจจัยด้านความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของบ้านดอนซากมีความสามารถเพียงพอ มีจำนวนบ้านพักของคนในหมู่บ้านที่สามารถจัดทำเป็นโฮมสเตย์เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวได้ แต่ยังคงมีจุดอ่อน คือ ต้องมีการพัฒนารูปแบบบ้านพักแบบโฮมสเตย์ให้มีมาตรฐาน มีความสะอาด สะดวกสบายสำหรับการเป็นบ้านพักที่มีคุณภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว

5. ปัจจัยด้านการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน

ปัจจัยด้านการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนพบว่า จุดแข็งของปัจจัยด้านการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน ได้แก่ 1) คนในชุมชนมีความสามัคคีและมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว 2) มีการสนับสนุนจากคณะกรรมการหมู่บ้านในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน 3) ไม่มีความขัดแย้งภายในชุมชน และ 4) การที่ผู้นำชุมชนและคนในชุมชนได้ไปศึกษาดูงานด้านการท่องเที่ยวในชุมชนอื่นๆ ซึ่งจะมีผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน อย่างไรก็ตาม การจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนของบ้านดอนซาก ยังขาดการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนที่มีประสิทธิภาพ การสื่อสารข้อมูลกับนักท่องเที่ยวยังไม่กว้างขวางนัก และยังไม่มีการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ให้แพร่หลาย ส่วนโอกาสจากหน่วยงานภายนอก คือ การได้รับการสนับสนุนด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนจากหน่วยงานภาครัฐเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเป็นระยะ ๆ โดยเฉพาะจากกรมการพัฒนาชุมชนในโครงการ “ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี”

ตอนที่ 2 ศักยภาพของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาทที่ส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนให้มีประสิทธิภาพ

ศักยภาพของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาทที่ส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้มีประสิทธิภาพ ผลการศึกษาพบว่า ศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวของบ้านดอนซาก ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้ทางการเกษตร การทำการเกษตรปลอดภัย ผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชนอันเนื่องมาจากการทำการเกษตร ซึ่งสามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ในการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. ศูนย์การเรียนรู้ทางการเกษตร

บ้านดอนซากมีการดำเนินงานด้านการเป็นศูนย์การเรียนรู้ทางการเกษตรหลายด้าน กล่าวคือ การเป็นศูนย์การเรียนรู้การจัดการศัตรูพืชบ้านดอนซาก ซึ่งจะสอดคล้องกับนโยบายของ กรมส่งเสริมการเกษตรที่มีการถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรไปสู่เกษตรกรภายใต้ระบบส่งเสริม การเกษตรที่ชื่อว่า “การอบรมและเยี่ยมเยียน” (Training and Visit System) โดยในการอบรม และเยี่ยมเยียนดังกล่าวก็เพื่อรับการถ่ายทอดความรู้จากเกษตรกรซึ่งเกษตรกรหรือผู้สนใจจาก ชุมชนอื่นสามารถมาเรียนรู้ได้ โดยขับเคลื่อนผ่านกระบวนการโรงเรียนเกษตรกร ที่มุ่งเน้นให้ เกษตรกรมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

2. การทำการเกษตรปลอดภัย

การทำการเกษตรปลอดภัยเป็นระบบการเกษตรที่จะให้ผลิตผลที่ปลอดภัยจากสารพิษ หรือปลอดภัยจากการปนเปื้อนของสารเคมีและโลหะที่จะมีผลต่อผู้บริโภค นอกจากนั้น ระบบการ ผลิตนั้นจะต้องปลอดภัยกับสิ่งแวดล้อมและเกษตรกรผู้ผลิตด้วย โดยบ้านดอนซากมีการทำการเกษตร ปลอดภัยทำให้ได้ผลผลิตทางการเกษตรที่ไม่ส่งผลกระทบต่อผู้บริโภค ได้แก่ ข้าว กข 43 ข้าวกล้อง หอมมะลิ และข้าวไรซ์เบอร์รี่ นอกจากนั้นยังมีพืชผักที่ปลอดสารพิษสำหรับจำหน่ายแก่ผู้บริโภค ด้วย รวมทั้งยังมีการทำสวนส้มโอที่ปลอดภัยจากการใช้สารเคมีซึ่งสามารถจำหน่ายให้แก่ นักท่องเที่ยวและผู้มาเยี่ยมเยียนได้เป็นอย่างดี

3. ผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชนอันเนื่องมาจากการทำการเกษตร

บ้านดอนซากมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์อันเนื่องมาจากการทำการเกษตร นอกจากข้าวซึ่งเป็น ผลผลิตหลักซึ่งก่อให้เกิดการรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชน “เคียงสุข” คือ ผลิตภัณฑ์จากข้าว ได้แก่ ข้าวกล้องหอมมะลิ ข้าวกล้อง กข 43 และข้าวไรซ์เบอร์รี่แล้ว ยังมีการทำไข่เค็ม จำหน่ายใน รูปแบบไข่เค็มสมุนไพรอันเนื่องมาจากการทำการเกษตรเช่นกัน อีกทั้งยังมีการจัดทำผลิตภัณฑ์ สมุนไพรตากแห้ง ชื่อ “ยี่สุ่นสมุนไพร” ที่ชุมชนจัดทำเป็นผลิตภัณฑ์ซึ่งสามารถจำหน่ายให้แก่ นักท่องเที่ยวได้ นอกจากนั้นแล้ว ยังมีผลิตภัณฑ์อันเนื่องมาจากวิถีเกษตร คือ การทำตะกร้าสาน จากผักตบชวาและจากเชือกมัดฟางซึ่งสามารถสร้างสรรค์ให้มีรูปแบบและลวดลายต่าง ๆ

นอกจากศักยภาพที่จะส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอน ซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาทให้มีประสิทธิภาพแล้ว ยังมีศักยภาพที่ควรได้รับ การพัฒนาเพื่อสร้างความพร้อมในการเป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีประสิทธิภาพในอนาคตมี ดังนี้

1) ศักยภาพด้านการเข้าถึงชุมชน

การเข้าถึงชุมชนสามารถเดินทางได้โดยรถยนต์ส่วนบุคคล โดยใช้ทางจากกรุงเทพฯ ไปตามทางหลวงหมายเลข 1 ประมาณ 194 กิโลเมตร เมื่อถึงบริเวณกิโลเมตรที่ 50 มีทางแยกเข้าสู่ทางหลวงหมายเลข 32 ผ่านจังหวัดอ่างทอง-สิงห์บุรี ประมาณกิโลเมตรที่ 183 มีทางแยกซ้ายมือเข้าสู่ทางหลวงหมายเลข 1 ไปยังจังหวัดชัยนาทอีก 10 กิโลเมตร และการเดินทางโดยรถสาธารณะ เช่น รถตู้ รถยนต์ส่วนตัว และต่อด้วยรถประจำทางหรือรถรับจ้างสาธารณะ อย่างไรก็ตาม การเดินทางเพื่อเข้าถึงชุมชนยังต้องได้รับการพัฒนา คือ การจัดป้ายชี้บอกเส้นทางการเดินทางให้เข้าถึงอย่างถูกต้องชัดเจน ตลอดจนการพัฒนาการเส้นทางผ่านระบบ Google map ที่นักท่องเที่ยวสามารถค้นหาเส้นทางได้อย่างชัดเจนจากตัวบ่งชี้พิกัดและเส้นทางการไปบ้านดอนซากอย่างถูกต้องและรวดเร็ว

2) ศักยภาพด้านความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว

การรองรับนักท่องเที่ยวของบ้านดอนซากควรได้รับการพัฒนาให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้จำนวนประมาณ 50 คนขึ้นไป ไม่เกิน 100 คน และถ้ามาเที่ยวชมแบบไป-กลับสามารถรองรับได้ไม่เกิน 130 คน เนื่องจากยังไม่มีหอประชุมหรือสถานที่ที่อำนวยความสะดวกได้ดี หรือไม่มีสถานที่ประชุมซึ่งติดเครื่องปรับอากาศ นอกจากนั้น ควรมีการจัดทำลานจอดรถหรือสถานที่จอดรถให้เพียงพอต่อการจอดรถของนักท่องเที่ยว ตลอดจนยังไม่มีการจัดทำโฮมสเตย์ที่มีการวางระบบของการจัดทำที่พักซึ่งมีมาตรฐาน ดังนั้น จึงต้องมีการพัฒนาที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวให้เกิดเป็นบ้านพักแบบโฮมสเตย์ที่มีมาตรฐานอย่างเป็นรูปธรรม

3) ศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

ศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวก บ้านดอนซากมีสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านประปา ไฟฟ้า หรือสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ส่วนสถานที่หรือศาลาที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวใช้พักผ่อนขณะมาท่องเที่ยวยังมีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาหรือจัดสร้างใหม่ นอกจากนั้น ร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มในบริเวณชุมชนยังควรได้รับการพัฒนาให้มีมาตรฐาน อีกทั้งควรมีสินค้าและของที่ระลึกจำหน่ายสำหรับนักท่องเที่ยว รวมทั้งควรมีป้ายหรือเครื่องหมายต่าง ๆ ที่แสดงข้อมูลเบื้องต้นให้แก่นักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ ส่วนห้องน้ำสาธารณะนั้น ควรมีการจัดทำห้องน้ำสาธารณะไว้บริการนักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอและถูกสุขอนามัยมากยิ่งขึ้น

4) ศักยภาพด้านการจัดการการท่องเที่ยว

ประชาชนในชุมชนบ้านดอนซากมีความพร้อมในการร่วมกันทำงานเพื่อชุมชน แต่ในด้านการท่องเที่ยวยังควรมีการเพิ่มศักยภาพด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วยการส่งเสริมการมี

ส่วนร่วมของคนในชุมชนให้มากขึ้นเพื่อระดมพลังการจัดทำแผนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน ซึ่งเป็นการทำกิจกรรมและตัดสินใจร่วมกันของคนในชุมชน ควรมีการอบรมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ในการเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของชุมชน ควรมีการกระจายบทบาทหน้าที่ของผู้นำชุมชนและคณะกรรมการชุมชน ควรมีการวางระเบียบปฏิบัติที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน การจัดการเรื่องการจัดสรรผลประโยชน์ของรายได้จากการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งควรมีการพัฒนาภาคีเครือข่ายท้องถิ่นเพื่อการแนะนำและต้อนรับผู้มาท่องเที่ยว เป็นต้น

นอกจากนั้น ควรพัฒนาระบบการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ชุมชนทั้งภายนอกและภายในให้มีประสิทธิภาพ โดยอาศัยสื่อประชาสัมพันธ์ชุมชน โดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์ที่สื่อสารอย่างเป็นเครือข่ายและกำลังเป็นที่นิยมในหมู่ผู้รับสารทั่วไป เพื่อให้ชุมชนบ้านดอนซากเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวและสาธารณชนอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น

สรุปผลการวิจัย

ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาศักยภาพและประสิทธิภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ได้แก่ ปัจจัยด้านทรัพยากร การท่องเที่ยวชุมชน ปัจจัยด้านการเข้าถึงชุมชน ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ปัจจัยด้านความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว และปัจจัยด้านการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน ส่วนศักยภาพของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาทที่ส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนให้มีประสิทธิภาพ คือ ศักยภาพด้านทรัพยากรทางการเกษตรของชุมชน ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้ทางการเกษตร การทำเกษตรปลอดภัย และผลิตภัณฑ์ชุมชนอื่นเนื่องมาจากการทำการเกษตร ส่วนศักยภาพที่ควรได้รับการพัฒนาเพื่อให้สามารถจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงเกษตรให้มีประสิทธิภาพ ได้แก่ ด้านการเข้าถึงชุมชน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว และด้านการจัดการการท่องเที่ยว

กล่าวได้ว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม แต่มีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้มีศักยภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาทให้มีประสิทธิภาพต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัย เรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท โดยกระบวนการมีส่วนร่วมและการสื่อสารชุมชน มีการดำเนินตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพและประสิทธิภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยยู อำเภอนาคู จังหวัดชัยนาท

การพัฒนาศักยภาพและประสิทธิภาพของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนเป็นผลมาจากการรวมตัวของผู้นำชุมชน ประชาชน และผู้ประกอบการที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยว กระบวนการวิจัยท้องถิ่นที่นำมาใช้ได้ช่วยกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนซึ่งทำให้ค้นพบปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาศักยภาพและประสิทธิภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยยู อำเภอนาคู จังหวัดชัยนาท ได้แก่ ปัจจัยด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชน ปัจจัยด้านการเข้าถึงชุมชน ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ปัจจัยด้านความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว และปัจจัยด้านการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน ตลอดจนการรับรู้ผลกระทบทางบวกและทางลบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศรีธนา ศรีทอง (2559) ศึกษา เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน” และสอดคล้องกับงานวิจัยของเยาวลักษณ์ แก้วยอด (2557) ซึ่งศึกษาศักยภาพของชุมชนในด้านจุดแข็งและจุดอ่อนของชุมชน โดยที่ชุมชนมีกิจกรรมทางการเกษตรที่หลากหลาย ในด้านการรวมกลุ่ม มีการรวมกลุ่มบริการการท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศ กลุ่มกิจกรรมไร่สารพิษ ศูนย์เรียนรู้ของเกษตรกร การอนุรักษ์ป่าชุมชน เป็นต้น และยังสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวทางเกษตรกรรมของกรมส่งเสริมการเกษตร (2556) คือ มีการดำเนินการในรูปแบบกลุ่ม ชุมชน มีสภาพภูมิทัศน์ที่โดดเด่น การคมนาคมที่สะดวก ชุมชนมีส่วนร่วม มีกิจกรรมการเกษตรที่เป็นจุดเด่นสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ ดังนั้น จากการวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีอัตลักษณ์ทางการเกษตร คือ มีการทำนาดี ตาราว มีผลิตผลทางการเกษตรซึ่งเป็นที่ยอมรับ คือ ส้มโอฟันธุ์ขาวแตงกวา ซึ่งมีการปลูกแบบปลอดสารเคมีที่สามารถนำมาสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เน้นให้เกษตรกรและนักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมโดยเกษตรกรทำหน้าที่เป็นผู้สอนและสาธิต และนักท่องเที่ยวเป็นผู้เรียนและลงมือปฏิบัติ ทำให้ได้รับประสบการณ์และความรู้ทางการเกษตรจากการท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2) เพื่อศึกษาศักยภาพของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยยู อำเภอนาคู จังหวัดชัยนาทที่ส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนให้มีประสิทธิภาพ

จากผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวของบ้านดอนซาก ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้ทางการเกษตร การทำการเกษตรปลอดภัย และผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชนอันเนื่องมาจากการทำการเกษตร ซึ่งสามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ในการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับชุดิกาญจน์ กันทะอุ (2560) ที่ศึกษาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นฐาน :

กรณีศึกษา บ้านร่องฟอง ตำบลร่องฟอง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ซึ่งพบว่า บ้านร่องฟองมีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยว ได้แก่ ด้านทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีทรัพยากรประเภทภูมิปัญญาพื้นบ้าน ด้านการเข้าถึงทรัพยากรการท่องเที่ยว มีเส้นทางคมนาคมที่เข้าถึงสะดวกและปลอดภัย เดินทางเข้าถึงชุมชนได้ทั้งรถยนต์ส่วนบุคคลและรถโดยสารสาธารณะ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่มีมาตรฐานครบถ้วนและเพียงพอ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ชุมชนบ้านดอนซากมีศักยภาพอื่น ๆ ซึ่งควรได้รับการพัฒนาให้มีศักยภาพที่สูงขึ้น ได้แก่ ศักยภาพด้านการเข้าถึงชุมชน ศักยภาพด้านความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว ศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และศักยภาพด้านการจัดการการท่องเที่ยว ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การศึกษาศักยภาพของชุมชนก่อนที่จะมีการดำเนินงานด้านการจัดการท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อการสร้างความตระหนักและความเข้าใจที่ถูกต้องเพื่อที่จะนำศักยภาพของชุมชนนั้น ๆ มาส่งเสริมหรือสนับสนุนให้เป็นจุดเด่นเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และในส่วนที่ยังเป็นจุดด้อยอยู่นั้น จะมีการพัฒนาหรือปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นเพื่อพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพและมีศักยภาพเพียงพอต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซากต่อไป

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก

1.1.1 การวางแผนการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่มาศึกษาดูงาน ที่เป็นรูปธรรมเพื่อนำไปใช้ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนบ้านดอนซากมีดังนี้

1) การประสานงานติดต่อกับกลุ่มผู้มาท่องเที่ยวหรือศึกษาดูงานโดยตรง และจัดหาผู้ให้บริการที่พักในชุมชนหรือพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยว การนำเสนอแผนกิจกรรมในพื้นที่ทำให้นักท่องเที่ยวเตรียมตัวเพื่อเข้ามาเยี่ยมชมพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งผู้นำชุมชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรเป็นผู้รับผิดชอบดูแลประสานงานกับนักท่องเที่ยวตลอดระยะเวลาการท่องเที่ยว

2) การจัดเตรียมเส้นทางในการเดินทางจากเส้นทางหลักเชื่อมต่อไปยังบ้านดอนซาก ซึ่งสามารถใช้สื่อออนไลน์หรือแอปพลิเคชันช่วยในการแสดงเส้นทาง โดยที่ผู้นำชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรมีการพัฒนาาร่วมกัน

3) การจัดเตรียมสถานที่ท่องเที่ยว ความพร้อมของสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกต่อการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ผู้นำชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน และกลุ่มประชาชนในชุมชนควรร่วมกันรับผิดชอบในการจัดเตรียมสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านดอนซาก

4) การจัดตารางการศึกษาดูงาน และกิจกรรมที่น่าสนใจในพื้นที่ซึ่งได้ร่วมกันกำหนดกิจกรรมที่น่าสนใจเป็นกิจกรรมที่จัดภายในระยะเวลาหนึ่งวัน กิจกรรมนี้ได้กำหนดขึ้นจากการศึกษาข้อมูลชุมชนโดยกระบวนการมีส่วนร่วมโดยการระดมความคิดเห็นจากเวทีการคืนข้อมูลสู่ชุมชนและการวางแผนกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน

1.1.2 การให้บริการจุดจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อดำเนินการด้านการท่องเที่ยวชุมชนที่มีประสิทธิภาพ บ้านดอนซากควรมีการพัฒนาร้านค้าชุมชนหรือพื้นที่ส่วนหน้าให้เป็นจุดจำหน่ายสินค้าในชุมชนเพื่อสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรในชุมชนต่อไป

1.1.3 การจัดเตรียมที่พัก ปัจจุบันยังไม่ได้เปิดให้มีการเข้าพักในลักษณะ โฮมสเตย์อย่างเป็นทางการ แต่จากการศึกษาวิจัย บ้านดอนซากสามารถพัฒนาศักยภาพให้มีบ้านพักแบบโฮมสเตย์ขึ้นได้ สำหรับการให้บริการที่พักแก่นักท่องเที่ยวที่สามารถเข้าพักค้างแรมได้

1.1.4 ควรมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ โดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ไลน์ ทวิตเตอร์ เป็นต้น เพื่อเผยแพร่กิจกรรมของชุมชน การให้ข้อมูลเกี่ยวกับเส้นทางในการเดินทางไปยังชุมชนท่องเที่ยวบ้านดอนซาก และการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ของชุมชนให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย เป็นต้น

1.2 ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน

1.2.1 การจัดทำแผนการท่องเที่ยวชุมชน ควรมีการจัดทำแผนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยยูง อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่การต่อยอดในการสร้างมูลค่าเพิ่มโดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม เอกลักษณ์ และวิถีชีวิตชุมชนของบ้านดอนซากเป็นสำคัญ

1.2.2 การเชื่อมโยงการท่องเที่ยวไปยังระดับตำบลและระดับจังหวัด เช่น เทศบาลตำบลห้วยยูง องค์การบริหารส่วนตำบล การท่องเที่ยวจังหวัดชัยนาท เพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยยูง อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาทมีประสิทธิภาพ และเป็นหนึ่งในเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงในระดับจังหวัดต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในการวิจัยครั้งต่อไป อาจมีการวิจัยในรูปแบบงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community Based Research: CBR) เพื่อการจัดทำแผนการท่องเที่ยวชุมชนเชิงปฏิบัติการโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอน

2.2 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพประชาชนในชุมชนด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การพัฒนาศักยภาพมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เป็นต้น เพื่อการเป็นปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซากให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2556). คู่มือปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมการเกษตร การพัฒนาองค์กร เกษตรกรวิสาหกิจชุมชน และเครือข่าย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กาญจนา แก้วเทพ และคณะ. (2543). สื่อเพื่อชุมชน: การประมวลองค์ความรู้. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ชุดิภาณูจน์ กันทะอุ. (2560). การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นฐาน: กรณีศึกษา บ้านร่องฟอง ตำบลร่องฟอง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ

ดาริยา บินตุสและและเอมอร อ่าวสกุล. (2561). การศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชน และธรรมชาติเพื่อพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล. สงขลา: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

นพรัตน์ ศุทธิถิกล. (2555). รูปแบบการจัดการตลาดน้ำเพื่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจบัณฑิต). สาขาวิทยาศาสตร์การกีฬา คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ

นำชัย หนูผล และคณะ. (2543). การพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์.

ปาริชาติ สถาปิตานนท์และคณะ. (2549). การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและการพัฒนาชุมชน: จากแนวคิดสู่ปฏิบัติการวิจัยในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

- ปรียาภรณ์ รัตนพงษ์. (2556). *แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนรอบตลาดน้ำคลองลัดมะยม เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร*. คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พจนา สวนศรี. (2546). *คู่มือการจัดการท่องเที่ยวชุมชน*. กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิต และธรรมชาติ.
- พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจ. (2556). *การท่องเที่ยวชุมชน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- เยาวลักษณ์ แก้วยอด. (2557). *แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยชุมชนมีส่วนร่วมใน นิคมเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอลำลูกเกด จังหวัดนครราชสีมา*. กรุงเทพฯ: กลุ่มวิจัย และพัฒนาการปฏิรูปที่ดิน สำนักวิชาการและแผนงาน สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อ เกษตรกรรม.
- วีระพล ทองมา. (2559). *การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism: CBT) สำหรับ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในเขตที่ดินป่าไม้*. สืบค้นจาก www.dnp.go.th/fca16/file/i49xy4ghqzsh3j1.doc.
- ศรัญญา ศรีทอง. (2559). *การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต)*. คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ
- สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. (2562). *คู่มืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่น*. สกลนคร: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สินธุ์ สโรบล. (2561). *การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน*. สืบค้นจาก rescom.trf.or.th/display/keydefault.aspx?id_colum=276.
- อรทัย กิกผล. (2552). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนสำหรับนักบริหารท้องถิ่น*. นนทบุรี: วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า.

ภาษาอังกฤษ

- Servaes, J., Jacobson, T. A., & White, S. A. (1996). *Participatory communication for social change*. California: Sage.
- West, R and Turner, L.H. (2014). *Introducing Communication Theory: Analysis and Application*. (4th ed.). Boston: McGraw Hill.